

СУЧАСНИЙ СТАН ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Гасько А.М., аспірант Класичного приватного університету (м. Запоріжжя)

Постановка проблеми. Розглядаючи сучасний стан інноваційно-інвестиційної діяльності на підприємствах, можна відзначити, що він характеризується збільшенням кількості приватних інвесторів, появою нових інституціональних структур, формуванням інноваційно-інвестиційної інфраструктури: комерційних банків, спеціалізованих кредитно-фінансових інвестиційних інститутів. У зв'язку з недосконалою податковою політикою знизилася частка власних коштів промислових підприємств у загальній структурі фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності. У подальшому державі слід сприяти зростанню обсягів коштів населення, за рахунок іноземних інвесторів з метою розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності на підприємствах.

Метою статті є дослідження рейтингу України за 12 складовими Глобального індексу конкурентоспроможності, враховуючи інноваційну складову. Визначити основні аспекти формування ефективної інноваційної системи підприємств в сучасних умовах господарювання. Встановити недоліки системи трансферу технологій підприємств. Запропонувати заходи щодо підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємств та забезпечення їх інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу. З метою визначення інноваційного розвитку підприємств, розглянемо положення України у світових рейтингах відносно даного показника.

Глобальний індекс конкурентоспроможності (ГІК) є на сьогодні найбільш комплексним вимірювачем конкурентоспроможності країн, що узагальнює експертні оцінки більш ніж 1300 незалежних експертів з різних країн і сфер діяльності та дані офіційної статистики країн. ГІК формується на основі розрахунку 12 підіндексів, згрупованих у три групи залежно від домінування факторів розвитку країн: базові умови розвитку, фактори-каталізатори або підвищувачі ефективності та фактори інновацій та розвитку.

За даними останнього звіту Всесвітнього економічного Форуму про глобальну конкурентоспроможність 2010-2011 рр., Україна посіла лише 89-е місце серед 133 країн проти 82-го місця у 2009-2010 рр. (72 місце у 2008-2009 рр.) (рис. 1) [1, 2, 3, 4, 5, 6].

Вже декілька років наша країна з перемінним успіхом переходить від стадії розвитку, керованої базовими факторами (дешева сировина та некваліфікована робоча сила) до стадії , керованої ефективністю (ефективність ринків та інституцій, захищеність власності тощо).

За оснащенням новими технологіями (підіндекс “технологічна готовність”) Україна знаходиться на 83-му місці проти 80-го у попередньому році, що спричинено зниженням місця за показниками наявності нових технологій та їх трансферу, а також кількості користувачів Інтернет.

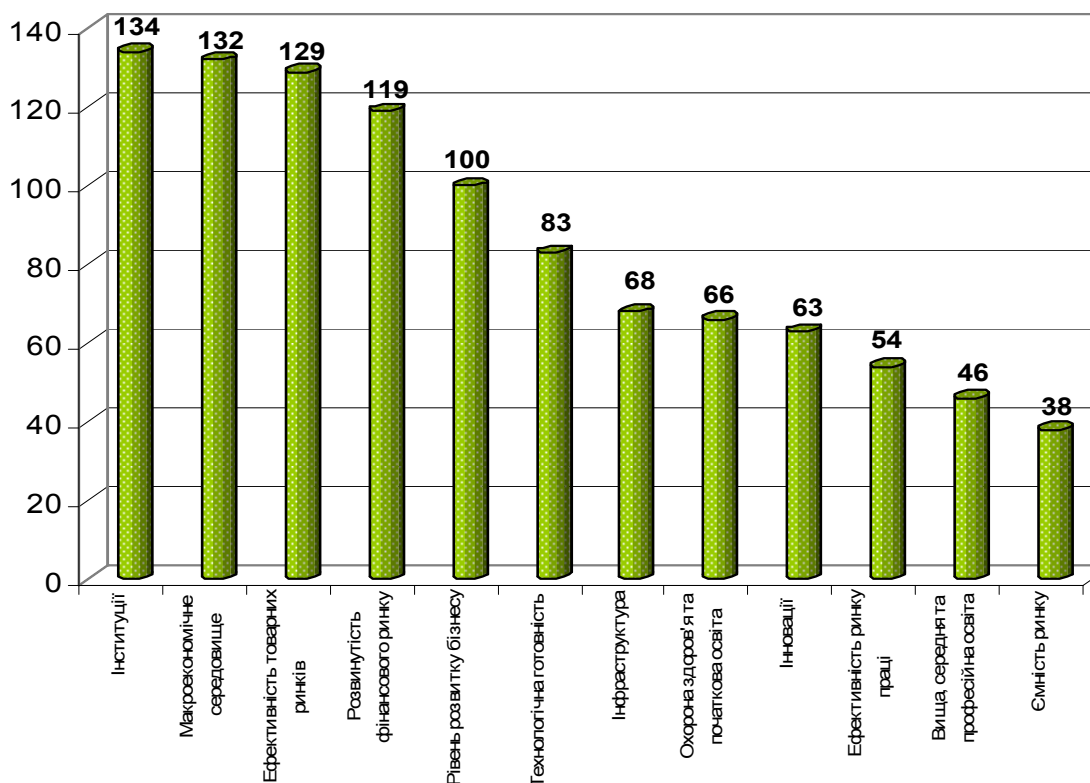

Рис. 1. Рейтинги України за 12 складовими Глобального індексу конкурентоспроможності у 2010-2011 рр.

Рейтинг України за підіндексом “інновації” у 2010-2011 рр. знизився до 63-го місця проти 62-го у 2009-2010 рр. На зниження цього рейтингу вплинуло погіршення його складових, зокрема: інноваційна спроможність (37-е місце проти 32-го), якість науково-дослідних інститутів (68-е місце проти 56-го), взаємозв'язки університетів з промисловістю у сфері досліджень і розвитку (72-е місце проти 64-го), державні закупівлі новітніх технологій і продукції (112-е місце проти 85-го) [2, 3, 4, 5, 6].

Динаміку погіршення рейтингу України за підіндексом “інновації” та його складових наведено у табл. 1.

За підіндексом “інноваційна система” серед країн, що наздоганяють, Україна знаходиться на рівні Туреччини і має вищу позицію порівняно з Білоруссю, Казахстаном і Румунією. В той же час, інші країни цієї групи – Росія, Литва, Польща та інші знаходяться на кращих порівняно з Україною позиціях. Кращі позиції порівняно з Україною мають Росія, Литва, Польща [4].

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

Таблиця 1.

Підіндекс "інновації" та його складові для України протягом 2008-2011 рр. [2, 3, 4, 5, 6].

Показники	2008-2009		2009-2010		2010-2011	
	рейтинг з 134 країн	бал (1-7)	рейтинг з 133 країн	бал (1-7)	рейтинг з 134 країн	бал (1-7)
Інновації	52	3,4	62	3,21	63	3,11
Інноваційна спроможність	31	3,8	32	3,7	37	3,5
Якість науково-дослідних інститутів	48	4,2	56	3,9	68	3,6
Видатки компаній на дослідження і розвиток (ДіР)	52	3,3	68	3,0	69	3,0
Взаємозв'язки університетів з промисловістю у сфері ДіР	49	3,6	64	3,5	72	3,5
Державні закупівлі новітніх технологій і продукції	54	3,7	85	3,3	112	3,1
Наявність вчених та інженерів	54	4,4	50	4,4	53	4,3
Кількість патентів, отриманих у США (на 1 млн. населення)	65	0,3	64	0,5	64	0,4

Важливим аспектом формування ефективної інноваційної системи є налагодження активно діючої інформаційної мережі, яка забезпечувала б максимально повну базу даних існуючих інноваційних проектів. Така мережа дозволить спростити шлях від потенційного інвестора до розробника інноваційної ідеї для максимально ефективного її впровадження.

Необхідно відмітити, що сьогодні існують позитивні зрушення у цьому питанні з боку владних структур.

Так, Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України за участю Українського інституту науково-технічної та економічної інформації створена система трансферу технологій. До складу цієї системи входять бази даних, використання яких дозволяє забезпечити інформаційний супровід процесу трансферу технологій. Дві з них – «Інноваційні технології та розробки» та «Інвестиційні проекти» – мають вихід до Інтернету. Доступ до інших можливий через адміністратора системи.

База інноваційних технологій та розробок постійно поповнюється і наразі нараховує понад 1300 результатів науково-технічної діяльності, які пропонуються до впровадження.

На даний час партнерами системи є майже 20 вітчизняних та іноземних організацій різної форми власності. До кінця 2011 року планується приєднання до системи ще більше 10 партнерів.

Зазначена система є площадкою для обміну інформацією про новітні науково-технічні розробки, механізмом їх просування на ринок, взаємодії промисловості та науковців та винахідників [7].

Однак вважаємо, що створена система трансферу технологій на даному етапі функціонує недостатньо ефективно. Зокрема потребує розширення коло учасників, які безпосередньо беруть участь в інноваційному процесі та зацікавлені у поглибленні співпраці з іншими підприємствами та організаціями. На сьогоднішній перелік чинних інноваційних проектів, що включені до державного реєстру налічує лише 15 проектів, що свідчить про недостатню розгалуженість цієї інформаційної мережі.

Поряд з цим, процеси інноваційного розвитку в Україні не повинні обходити науково-промисловий потенціал регіонів, а стратегія інноваційного розвитку національної економіки повинна включати розвиток кожного окремого регіону.

Стратегічна мета регіональної інноваційної політики – це створення сприятливого інноваційного середовища, що забезпечувало б перетворення наукових ідей та розробок у ринкові продукти міжнародного рівня, впровадження цих продуктів у важливі галузі економіки і соціальну сферу і, в кінцевому підсумку, забезпечення зростання соціально-економічного рівня регіону.

За своїми кількісними та якісними параметрами (економічний, природно-ресурсний, науково-технічний потенціал, рівень соціально-економічного розвитку) українські регіони поділяються на три основні групи:

- 1) регіони великих індустріальних агломерацій з високим рівнем концентрації продукції (виробництва) і населення (Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська області);
- 2) індустріально розвинені регіони з концентрацією продукції передусім у регіональних центрах і великих містах (Київська область і Київ, Харків, Одеса, Львів, Полтава);
- 3) регіони з промисловістю місцевого характеру (Крим і західні регіони).

Інноваційний розвиток регіонів вирішальною мірою залежить від трьох основних груп факторів: економічних, інституціональних і фінансових.

Перехід до ринкової економіки, приватизація підприємств державної форми власності, лібералізація економіки й поліпшення інвестиційного клімату є основними стимулами для інновацій на регіональному рівні.

Однак висока частка тіншового сектору, низький технологічний рівень випуску продукції, переважно екстенсивний тип економіки ускладнюють інноваційний процес. Тому, наприклад, продуктивність праці в металургійній промисловості в Україні не перевищує 29% рівня ЄС, 28% – Німеччини, 27,6% – Японії, 36,9% – рівня Бразилії.

Інституціональні структури регіонального рівня в нашій країні перебувають у стадії становлення. Необхідно особливо підкреслити слабкість регіонального управління внаслідок дублювання функцій місцевих органів влади й органів самоврядування, використання обома сторонами застарілого менеджменту, відсутність реальних економічних, фінансових та інституціональних важелів і стимулів впливу на інноваційний процес. Друга інституціональна проблема – недосконалість законодавства відносно захисту прав інтелектуальної власності. До того ж венчурний бізнес та кластерні інноваційні системи перебувають на первісних стадіях свого розвитку.

Великі місцеві підприємства і корпорації залишаються ледве не єдиними структурами, які генерують інновації.

Безпосередній вплив на інноваційну активність підприємств регіонів України справляють такі фактори, як загальний обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності, кількість підприємств та організацій, які займаються інноваційною діяльністю [8].

Без цілеспрямованого і форсованого розвитку високотехнологічного і наукоємного виробництва Україна не зможе укріпити свої позиції в світовій економіці. Реалізація задач, що пов'язані тільки з нарощуванням темпів зростання без структурних зсувів, консервує структуру економіки, що склалася. У зв'язку з цим, перехід до нової структури і нової якості економічного зростання є одним з найважливіших пріоритетів розвитку на найближчу перспективу.

В даній ситуації можливі три підходи до вирішення проблем української промисловості.

Перший з них, а саме примітивізація виробництва, стихійно реалізується сьогодні багатьма підприємствами, оскільки її головною метою є збереження робочих місць. Такий підхід обумовлює довгострокове масове ввезення в країну закордонної високотехнологічної продукції.

Другий можливий підхід полягає у використанні сучасних технологій промислово розвинених країн, внаслідок чого відбувається загальний з іноземними компаніями вихід на світовий ринок. Очевидні і недоліки такого підходу - залежність вітчизняної промисловості від зарубіжних технологій і явно відоме відставання на тривалий термін у власному технологічному розвитку.

Третій підхід - це визначення пріоритетних напрямів науково-технічних досліджень, концентрація на них ресурсів і підвищення мотивації колективів вчених, розробників і інноваційних структур, орієнтованих винятково на ринок високих технологій і відповідної продукції. В результаті стає можливим не тільки створення ринків нових конкурентоздатних товарів і послуг, а і ринків новітніх

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

технологій. Такий підхід обумовлений не тільки необхідністю прискорення виробництва нових товарів і послуг, але і більш глибокими тенденціями скорочення всього життєвого циклу продукції і послуг. Труднощі реалізації такого шляху пов'язані перш за все з використанням інноваційних технологій менеджменту, які раніше не існували і навіть не заохочувалися. Тобто, прискореного розвитку науковомісної промисловості можна добитися тільки на інноваційному шляху розвитку, який, окрім інвестицій, вимагає створення нових ринкових інститутів і механізмів, що поєднують комплексним поняттям інноваційної інфраструктури.

Висновки. При переході до інноваційної моделі розвитку, особливо у інноваційному підприємстві, необхідно вжити заходів, які дозволили б узгодити якість наукової праці з величиною заробітної плати. Тут доцільно скористатися досвідом високорозвинутих країн світу. Так, доходи працівників венчурних компаній Японії у 2—3 рази перевищують заробітну плату на інших фірмах. Таким бізнесом найчастіше займаються вчені-спеціалісти високої кваліфікації. Знято обмеження на максимальний рівень заробітної плати творчим працівникам, адже вони є генераторами наукових ідей і розробок, від яких у першу чергу залежить технічний рівень виробництва. Необхідно встановлювати і високу винагороду працівникам, які втілюють науково-технічні розробки в конкретні справи і патенти. Так, зіставлення загальної суми виплачених премій за раціоналізаторські пропозиції з прибутками, які було отримано за рахунок їх впровадження, показує, що вони відносяться як 1: 6 у Швейцарії, 1: 8 у США, 1:10 у ФРН. У країнах Заходу дуже поширеною є думка про те, що не прибуток повинен бути узагальнюючим показником діяльності венчурних організацій, основна мета яких — нововведення. Оплачуватись повинна праця у венчурних організаціях залежно від якісної складової, об'єктивним критерієм якої є підсумок незалежної експертизи, патент або авторське свідоцтво, а також загальна компетенція працівників та їхні потенційні можливості.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Стратегія інноваційної діяльності машинобудівних підприємств: особливості формування, реалізації та оцінювання : монограф. / Кузьмін О. Є., Князь С. В., Шпак Н. О., Малиновський Ю. В. – Львів : Видавництво ДП «Видавничий дім «Укрпол», 2009 р. – 198 с.
2. Статистичний щорічник України за 2009 рік / За ред. Осауленко О.Г. – К. : Держкомітет статистики України, 2010. – 566 с.
3. Статистичний щорічник України за 2008 рік / За ред. Осауленко О.Г. – К. : Держкомітет статистики України, 2009. – 566 с.
4. Статистичний щорічник України за 2007 рік / За ред. Осауленко О.Г. – К. : Держкомітет статистики України, 2008. – 571 с.
5. Статистичний щорічник України за 2010 рік / За ред. Осауленко О.Г. ; Відп. за вип. Н.П. Павленко. – К. : Державна служба статистики України, 2010. – 559 с.
6. Статистичний щорічник України за 2010 рік / За ред. Осауленко О.Г. ; Відп. за вип. Н.П. Павленко. – К. : Державна служба статистики України, 2010. – 561 с.
7. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / [За ред. Л.І. Федулової]. — К.: "Основа", 2005. — 552 с.
8. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку / [Кіндзерський Ю.В., Якубовський М.М., Галиця І.О. та ін.] ; за ред. канд. екон. наук Ю.В.Кіндзерського ; НАН України ; Ін-т екон. та прогноз. - К., 2009. - 928 с.

РЕЗЮМЕ

Досліджено рейтинги України за 12 складовими Глобального індексу конкурентоспроможності, враховуючи інноваційну складову. Визначено основні аспекти формування ефективної інноваційної системи підприємств в сучасних умовах господарювання. Встановлено недоліки системи трансферу технологій підприємств. Запропоновано заходи щодо підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємств та забезпечення їх інноваційного розвитку.

Ключові слова: трансфер технологій, інновація, індекс конкурентоспроможності, інноваційний розвиток, активність, ефективність.

РЕЗЮМЕ

Исследованы рейтинги Украины по 12 составляющим Глобального индекса конкурентоспособности, учитывая инновационную составляющую. Определены основные аспекты формирования эффективной инновационной системы предприятий в современных условиях ведения хозяйства. Установлены недостатки системы трансфера технологий предприятий. Предложены мероприятия относительно повышения эффективности инновационной деятельности предприятий и обеспечения их инновационного развития.

Ключевые слова: трансфер технологий, инновация, индекс конкурентоспособности, инновационное развитие, активность, эффективность.

SUMMARY

Ratings of Ukraine according to 12 pillars of the Global Competitiveness Index, including innovations are searched. The main aspects of the efficient enterprises' innovation system are determined. Enterprises' technology transfer system drawbacks are found out. Efficient approaches to the enterprises' innovative activity efficiency stimulation and their innovative development supporting are proposed.

Keywords: technology transfer, innovation, competitiveness index, innovative development, efficient, efficiency.

ОЦІНКА ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ХІМІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Гладких Д.Е., здобувач кафедри «Міжнародна економіка» Донецького Національного Університету

У силу основних якісних характеристик хімічної галузі, що включають затребуваність продукції, ступінь її диверсифікованості і технологічної розмаїтості, інвестиційну привабливість і ефективність, свідчить про те, що в постіндустріальній економіці динамічний розвиток хімічної промисловості являє собою не просто важливий, а один із системних факторів розвитку економічної системи в цілому.

За останні п'ятдесят років хімічна промисловість розвинутих країн пройшла дві хвилі радикальної модернізації. Перша – шістдесяті – середина сімдесятих років ХХ століття – пов'язана з переходом галузі на нафтову сировину, ростом попиту і темпів виробництва великотоннажних синтетичних матеріалів (пластмас, синтетичних каучуків, хімічних і синтетичних волокон), що спричинило значну зміну технології і продуктової структури галузі.

Початок другої хвилі модернізації відноситься до середини 90-х років, коли став формуватися постіндустріальний промисловий уклад. Глобалізація і нові умови міжнародного поділу праці спричинили за собою зміну географічної карти галузі і появу нових форм міжнародного співробітництва. Динамічне відновлення продукції і технології, перетворення інноваційної активності в один з основних факторів конкурентоздатності, необхідність формувати й утримувати стійку ринкову нішу спонукували великі хімічні компанії до перманентної реструктуризації виробництва. Затребуваність хімії як міждисциплінарної і міжгалузевої науки, диверсифікований попит на продукцію хімічної промисловості (Рис.1) розсунули рамки галузі й обумовили формування складного хімічного кластера (Chemistry Division), пов'язаного з основними мегатрендами сучасного розвитку: ресурсозбереження, використання поновлюваних видів сировини і джерел енергії, зниження техногенного навантаження на навколишнє середовище, вирішування проблем продовольчого забезпечення й охорони здоров'я.